

BÍRÓ YVETTE 90. SZÜLETÉSNAPIJÁRA

A hivatásos túlélő

KELECSÉNYI LÁSZLÓ

„FIATALOSABBAN GONDOLKODOTT MINDNYÁJUNKNÁL.”

Adósai vagyunk. Mind, kivétel nélkül. Még azok is, akik nem kedvelik. De ilyen személy talán nincsen köztünk. Már mint a film/művészettel így vagy úgy foglalkozók széles táborában. Irodalmi hasonlattal élve, mind az ő köpönyegéből bújtunk elő. Tegye föl a kezét, aki nem ért egyet. Na, ugye.

Címzavak a saját IMDb-mből: *Liliomfi, Bakaruhában, Húsz óra, A film formanyelve, A film drámaisága, Filmkultúra*, Berkeley, Stanford, Pá-

„Csak kifelé érvényes útlevelem!”

(Bíró Yvette – Marie-Geneviève Ripeau: Egy akt felöltöztetése, 1996)

ríz, Jeruzsálem, *Egy akt felöltöztetése, Profán mitológia, A rendetlenség rendje*. (Az időrend hevenyészett, de mit számít az!) Egy életmű cseréparabjai, egymásra épülve. És tényleg minden megvan. Az ünnepelt valóban Isten tengerén üldögél.

Már régen monográfiának kellett volna íródnia róla. Ha Eizenstejnről, Balázs Béláról készültek könyvek magyar nyelven is, őt sem kéne kihagyni ebből. Ez az alkalom, ez a pár nyomtatott bekezdés csak születésnapra kíván lenni. Profán és rendetlen emlékezés a memória zárványából.

Nagyjából egy esztendőn keresztül együtt koptattuk a Stefánia/Vorosilov/Népstadion úti villa lépcsőházát, föl a magasba, a tudomány, a gyerekcipőben járó hazai filmtudomány szentélyébe, a Filmintézetbe. Bár minden más volt az a kétemeletes ház, csak éppen szentély nem. Zárt intézet, miként egy igazgatója nevezte, kádertemető, egykori államvédelmis főnökkel, menedék, nyugdíjba vonult filmstúdió-vezetővel. Én ott kezdtem a pályám, ő ott végezte be hazai közszereplését. Kislányosan belibbent, egy másolásra szánt kéziratot hozott, és a fülem hallatára egyidős főnökét. Így volt rendjén: ugyanis Yvette asszony nemcsak mindig egy-másfél évtizeddel ifjabbnak tűnt naptári életkoránál, de szellemében is fiatalosabban gondolkodott mindnyájunknál. Pedig kerülgette a halál, akkor már túl volt egy számára tragikus veszteségeket okozó autóbaleseten.

A 2003-as Magyar Filmszemle legüdítőbb percei közé tartozott,

amikor pezsgő szócsatát vívtak Jancsó Miklóssal a *Nem tiltott határátlépések* könyvbemutatóján. „Yvette néni” és „Miki bácsi” – miként egymást szóltatták – fiatalokként megszegyenítő szellemiséggel vitáztak életük lényegéről, a filmről.

2011-ben teltházias esemény volt első regényének, a *Futó* című prózájának premierje a Szindbád moziban. Most elárulom, hogy pár évvel később – bevallottan – kölcsönvettem néhány mondatát a *Megkerülhetetlen nem* című regényemhez.

Az örök emlék azonban egy 1975-ös, filmbe illő rövid jelenet. Közös munkahelyünkön vagyunk, épp az igazgató teremmetű szobájában, ahol egy sokszorosan kitüntetett szovjet rendező tolmácsolt előadását kell végighallgatnunk. (A nevére sajnos nem emlékszem, biztosan nem Csuhray és semmiképp sem Hucijev.) Yvette késik, nem is számítanak a megjelenésére, hiszen akkor már, mint leváltott Filmkultúra-főszerkesztő, csak kifelé érvényes útlevelemel megkínálva, járt be néha a Népstadion úti repkényes falú villába. Mégis megjelent, s keresztbe vetett lábakkal leült a moszkvai elvtárssal szemben. A tolmács elhallgatott, mert az előadójának elakadt a szava. A következő pillanatban Yvette elővett egy vaskos újságot, és olvasni kezdett: nem ám a *Népszabadságot*, nem is a *Magyar Nemzetet*. A Párizsban megjelenő *Le Monde*-ot kezdte lapozgatni.

Remélem, most is ezt teszi a francia fővárosban. •

BÍRÓ YVETTE MŰVEI

Erich von Stroheim (1957)
A film formanyelve (1964)
A film drámaisága (1967)
Miklós Jancsó (1977)
Profán mitológia: A film és a mágikus gondolkodás (1990)
A hetedik művészet: A film formanyelve – a film drámaisága (1994)
A rendetlenség rendje: Film/kép/esemény (Válogatott tanulmányok; 1996)
Egy akt felöltöztetése: Képzletgyakorlatok (1996)
Siessünk lassan. Festina lente (1997)
Nem tiltott határátlépések: Képkalandozások kora (2003)
Időformák: A filmritmus játéka (2005)
A futó (2011)

